

Alkusanat

Tämä tieto- ja viestintätekniiikan oppikirja on päivitetty versio vuonna 2007 julkaisemastani Tieto- ja viestintätekniiikka -oppikirjasta. Päivityksessä kirjan sisällöt on ajantasaistettu ja samalla mukaan on otettu muutamia uusia asioita, joiden myötä kirjan sivumäärä on kasvanut reilulla 20 sivulla. Pieniä parannuksia on tehty myös edellisen kirjan palautteen perusteella. Lisäksi on korjattu muutamia edellisestä kirjasta löytyneitä pieniä asia- ja kirjoitusvirheitä.

Suurin muutos päivityksessä on kuitenkin kirjassa käytettävissä ohjelmissa. Windows XP:n tilalle on tullut Windows Vista ja Office 2003:n tilalle Office 2007. Lisäksi kuvankäsittelyn esimerkkeihin ohjelmaksi on otettu GIMP ja Internet-sivujen tekemiseen Amaya. Näistä ylivoimaisesti merkittävin muutos on Office-paketin vaihtaminen uudempaan. Kirjat tunnistaa helposti ”sisarikseen” sisällön lisäksi kirjojen rakenteesta ja värimaailmasta, sillä niihin ei tehty juurikaan muutoksia kirjaa päivitettäessä.

Molemmat kirjoittamani tieto- ja viestintätekniiikan oppikirjat pohjautuvat vuonna 2006 Jyväskylän yliopiston tietotekniikan laitokselle tekemääni pro gradu -tutkielmaan. Tutkimuksessani tutkin oppikirjan hyötyä tieto- ja viestintätekniiikan opetuksessa. Tutkimukseni mukaan oppikirjasta on runsaasti hyötyä tieto- ja viestintätekniiikan opetuksessa sekä oppilaille että opettajille.

Kirja on suunnattu etupäässä perusopetuksen 7.–9. vuosiluokkien opetukseen. Uskon kuitenkin kirjan sopivan etenkin asiasisältönsä puolesta myös lukio-opetukseen sekä aikuisopetukseen esimerkiksi kansalaisopistoissa. Kirjassa on ohjelmien valikkokomennot sekä suomeksi että englanniksi. Tämä lisää entisestään kirjan käyttömahdollisuuksia.

Kirja on jaettu kahteen osaan: varsinaiseen- ja lisätieto-osioon. Varsinainen osio vie aikaa perusopetuksen 7.–9. vuosiluokkien opetuksessa noin 26–34 oppituntia, eli sillä pystyy opettamaan kokonaisen kurssin ja aikaa jää myös mahdollisen kokeen pitämiselle ja kertaukselle. Varsinaisessa osiossa käydään läpi keskeisimmät tieto- ja viestintätekniiikan asiat.

Lisätieto-osio syventää varsinaisessa osiossa opittuja asioita ja tuo myös yhden uuden aihealueen sekä harjoitustyön mukaan opetukseen. Lisätieto-osio vie aikaa perusopetuksen 7.–9. vuosiluokkien opetuksessa noin 19–32 oppituntia harjoitustyön laajuudesta riippuen, eli sitä voi suositella ma-

terialiksi varsinaisen osion jatkokurssille tai syventäväksi lisämateriaaliksi peruskurssille.

Varsinaisen osion ja lisätieto-osion alussa on kerrottu osioiden eri lukuihin käytettäväksi suunnitellut tuntimäärät kirjan ensisijaista kohderyhmää (perusopetuksen 7.–9. vuosiluokat) silmällä pitäen. Kirjan lopussa on tietotekniikan sanasto, johon on koottu kirjassa esiin tulleita tietotekniikan termejä selityksineen.

Kirjan jokaisen pääluvun alussa opiskelijalle kerrotaan, mitä kyseisessä luvussa tulisi oppia ja miten oppimia asioita voisi esimerkiksi hyödyntää. Lukujen lopussa on puolestaan yhteenveto-osio, jossa tiivistetään kyseisen luvun tärkeimmät asiat. Lukujen lopusta löytyvät myös tehtävät sekä 1–2 lisätietokappaletta, jotka opiskelijoiden on tarkoitus käydä läpi itsenäisesti, jos aika siihen riittää. Kirjassa keltaisella tekstikehyksellä on korostettu vinkkejä, jotka nopeuttavat ja helpottavat työskentelyä.

Kirjan mukana tulee CD-levy, jossa on videoita, lisätehtäviä ja harjoitustyöitä opiskelun tueksi. Samat videot, lisätehtävät ja harjoitustyöt löytyvät myös Internetistä osoitteesta: http://kirjat.it.jyu.fi/tvt_kayttotaito/.

Opettajan on mahdollista saada kirjan mukana lisäksi opettajan lisämateriaali (CD-levyllä), joka sisältää oppikirjan tehtävien vastaukset sekä esimerkkikoeteita (sekä paperikoeteita että tietokoneella tehtäviä käytännön kokeita).

Toivon oppikirjasta olevan runsaasti hyötyä sekä sitä käyttäville opettajille että opiskelijoille. Mieleenpainuvia opiskeluhetkiä!

Jyväskylässä 15.6.2009

Antti Ekonoja

SISÄLLYSLUETTELO

Varsinainen osio	9
Tietotekniikan perusteet	10
Tietokone	10
Käyttöjärjestelmä	13
Ohjelmat.....	18
Resurssienhallinta ja leikepöytä.....	20
Internet ja tietoturva.....	27
Internet.....	27
Tiedonhaku Internetistä.....	29
Netiketti	31
Tekijänoikeus	33
Tietoturva.....	35
Tekstinkäsittely	46
Tekstinkäsittelyn perusteet.....	46
Fonttimuotoilu	48
Kappalemuotoilu	50
Sivun asetukset.....	53
Kuvan lisääminen.....	54
Taulukon lisääminen.....	55
Luettelot.....	57
Ylä- ja alatunniste sekä sivunumerointi.....	58
Muita hyödyllisiä toimintoja	60
Tyyli.....	62
Esitysgrafiikka	74
Esitysgrafiikan perusteet	74
Esityksen luominen	76
Erialaisten elementtien tuominen esitykseen	77

Esityksen ulkoasun muokkaaminen	81
Tehosteiden käyttäminen.....	82
Hyödyllisiä asioita esitystä rakentaessa	85
Taulukkolaskenta	88
Taulukkolaskennan perusteet	88
Taulukot.....	90
Kaaviot.....	95
Kuvankäsittely	104
Kuvankäsittelyn perusteet	104
Skannaus.....	107
Kuvan muokkaaminen.....	108
Kuvien yhdistäminen.....	115
Internet-sivujen tekeminen	119
WWW-julkaisemisen perusteet.....	119
WWW-sivun (XHTML) rakenne	122
Kokonainen Internet-sivusto	123
Tarvittavia XHTML-elementtejä	124
Muotoilujen tekeminen.....	127
Koodiesimerkkejä	131
Lisätieto-osio	137
Tietokoneen laitteisto.....	138
Tietokoneen komponentit	138
Tietokoneen kokoaminen.....	154
Tietokoneen päivittäminen	162
Kannettavat tietokoneet	166
Tekstinkäsittelyn jatko-osio	175
Omien tyylien tekeminen	175
Dokumentin jakaminen osiin	177
Monipuolisten sivunumerointien tekeminen.....	178
Tekstikehyksen tekeminen	181

Esitysgrafiikan jatko-osio	186
Ylä- ja alatunniste.....	186
Jäsennysnäköymän käyttö.....	188
Automaattisesti etenevän esityksen tekeminen	189
Taulukkolaskennan jatko-osio	195
Laskutoimitukset ja funktiot	195
Tyyli.....	199
Harjoitustyö	206
Lukukohtaiset harjoitustyöt.....	206
Laajat harjoitustyöt.....	210
Tietotekniikan sanasto	211
Hakemisto.....	227